

PEKOLCAY, Ayşe Necla

(1925-2008)

**İslâmî Türk edebiyatı araştırmacısı,
yazar.**Ayşe
Necla
Pekolcay

1 Ağustos 1925'te İstanbul Fatih'te doğdu. Babası Rüstem Bey tarafından Kafkas muhaciri bir aileye mensuptur, annesi Emine Sâibe Hanım tarafından ise Rumelili'dir. Fatih'in dindar ve münevver muhitinde İstanbul terbiyesi alarak büyüdü. İlkokulun ardından orta ve lise tahsilini Çağaloğlu'ndaki İstanbul Kız Lisesi'nde tamamladı (1942). İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydoldu. 1946'da mezun olduktan sonra doktora başvurup tez konusu aradığı sırada hocası Reşit Rahmeti Arat, Türkçe mevlid metinleri ve Süleyman Çelebi'nin mevlidi üzerinde çalışmasını tavsiye edince bu konuda çalışmaya başladı. 1947'de Fatih Cumhuriyet Kız Lisesi'nde yardımcı öğretmenlikle eğitim mesleğine girdi. Ertesi yıl, doktora hocası Reşit Rahmeti Bey'in desteğiyle Millî Eğitim Bakanlığı *İslâm Ansiklopedisi* çalışmalarına mütercim, redaktör ve musahhah olarak katıldı. On beş yıldan fazla süren bu dönem onun Türk ve İslâm kültürü alanında yetişmesine vesile oldu. 1950 sonunda, I. cildi *Türkçe Mevlid Metinleri*, II. cildi *Süleyman Çelebi Mevlidi Metni* (İÜ Ktp., Tez, nr. 1821) olmak üzere hacimli doktorasını tamamladı. 1964 yılında İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ne İslâmî Türk edebiyatı öğretmeni olarak tayin edilince *İslâm Ansiklopedisi*'ndeki görevinden ayrıldı.

Necla Pekolcay'ın ilmi kişiliğinin gelişmesinde İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü'ndeki hocalığının önemli etkisi vardır. Ayrıca Yüksek İslâm Enstitüsü'ne tayin edilmesi öğretmenliği daha üst seviyede yürütmesine ve akademik çalışmalarını bu alanda yoğunlaştırmasına imkân verdi. Yüksek İslâm enstitülerinde İslâmî Türk edebiyatı dersinin programını hazırladı, muhtevasını tesbit etti, bu konudaki ilk eserleri de kendisi kaleme aldı. 1977-1978'de kendi talebelerinden asistan olarak kürsüyü temellendirdi. Bir taraftan da 1972-1982 yılları arasında Özel Sainte Pulchérie Fransız Kız Ortaokulu'nda öğretmenlik yapmaya devam etti. Burada öğrencilerine Türkçe'yi, millî mefâhiri öğretmeye, sağlamlarına şahsiyet sahibi olarak yetişmelerine gayret etti.

Yüksek İslâm Enstitüsü 1982'de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne dönü-

şünce İslâmî Türk edebiyatı yardımcı doçenti olarak tayin edildi (1 Ağustos 1983). Daha sonra Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda doçent oldu (2 Ekim 1989). Ardından fakültenin yüksek lisans ve doktora programlarını hazırlayıp derslerini verdi ve ilk akademisyenleri yetiştirdi. 30 Temmuz 1992'de yaş haddinden emekli olduysa da 2001 yılına kadar sözleşmeli öğretim üyesi olarak görevine devam etti. Necla Pekolcay disiplinli, çalışkan ve araştırmacı bir kişiliğe sahipti. Yurt içinde ve yurt dışında kongre, sempozyum, panel gibi ilmi toplantılara katıldı, seksen kadar tebliğ sundu (tebliğlerinin listesi için bk. Er, bibl.). Ayrıca eski Türk edebiyatı ve Türk dili konularında araştırmalar yaptı. 1981'de alanında ilk eser olan *İslâmî Türk Edebiyatı*'ni yayımladı ve Türkiye Millî Kültür Vakfı jüri özel ödülünü aldı. 1970'ten 2000'li yıllara kadar *Diyanet Gazetesi*, *Yeni Asya*, *Yeni Nesil*, *Orta Doğu*, *Yeni Devir* gibi gazetelerle *Tohum*, *Türk Yurdu*, *İslâm Medeniyeti*, *Diyanet İşleri Başkanlığı*, *Hareket*, *Köprü*, *İslâmî Edebiyat*, *Türk Edebiyatı* gibi dergilerde yazıları çıktı (akademik olanlar dahil 300'ü aşan yazılarının bibliyografyası için bk. Er, bibl.). *İslâm Ansiklopedisi*'ndeki çalışmalarında edindiği tecrübeyle *Dergâh Yayınları*'nın hazırladığı *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*'nin neşrinde ilmi Danışma Kurulu üyesi ve madde yazarı olarak yer aldı. Türkiye Diyanet Vakfı tarafından yayımı Ergun Göze'ye havale edilen *İslâm Ansiklopedisi*'nin ilk neşir faaliyeti sırasında örnek fasikül hazırlıklarına redaksiyon heyeti başkanı sıfatıyla katıldı. Ansiklopedinin yeni döneminde ise madde yazmakla yetindi. Bunun dışında Atatürk Kültür Merkezi tarafından yayımlanan *Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi* ile (I-VIII, Ankara 2000-2007) *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü* (I-VI, Ankara 2001-2006) gibi eserlere madde yazdı. Fakülte ile ilgisi kesildikten sonra

çalışmalarına evinde devam eden Necla Pekolcay özellikle kız öğrencilerin yetişmesinde ve tez çalışmalarında onlara yardımcı oldu. Evinde düşerek rahatsızlandıktan sonra kaldırıldığı Marmara Üniversitesi Hastahanesi'nde 3 Temmuz 2008'de vefat etti, cenaze namazı ertesi gün İlahiyat Fakültesi Camii'nde kılındı ve Eyüpsultan Mezarlığı'ndaki aile kabristanına defnedildi. Hazırladığı kitapların yayın hakkını Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı'na bağışlamış, vakfın burslarından birkaçını yıllarca kendi imkânlarından karşılamıştır. Pekolcay'ın kitapları -yazmalar hariç- Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi'ne verilmiştir.

Eserleri. 1. *İslâmî Türk Edebiyatı I* (1 ve 2. kitap); *II* (3 ve 4. kitap) (İstanbul 1967-1968). Yüksek İslâm enstitülerinde yıllarca okutulan eser konuyla ilgilenen araştırmacılar için başvuru kaynağı olmuştur. Eserin I. cildi önce Selçuk Eraydın ile birlikte genişletilerek *İslâmî Türk Edebiyatında Şekil ve Nevilere Giriş* adıyla basılmış (İstanbul 1975), ardından Mustafa Tahralı, Mustafa Uzun ve Hüsvrev Subaşı'nın katkılarıyla daha da geliştirilip defalarca yayımlanmıştır. II. cilt ise kendisi tarafından edebiyat tarihi, metin tetkikleri ve metinlere ait yazmalardan alınmış örneklerle geliştirilmiş olarak ayrıca basılmış (İstanbul 1976), zaman içinde muhtevası daha da genişletilerek (İstanbul 1982) birçok kere yayımlanmıştır. 2. *Süleyman Çelebi Mevlid* (İstanbul 1980; Ankara 1993, 1997). Pekolcay'ın doktora tezinin II. cildinin genişletilmiş şeklidir. Baş tarafında yazarın bir incelemesi, *Mevlid*'in metni ve metnin nesre çevrilmesinin yer aldığı eserin sonuna eklenen eski harflerle hareketli metin hattat Turan Sevgili tarafından yazılmıştır. 3. *Yünus Emre'nin Şahsiyeti ve Yünus Emre Şerhleri Yünus Emre'nin Bir Eseriyle İlgili Şerhlerin Yazmaları* (Ankara 1991, Emine Sevim ile birlikte). Yünus Emre'nin şathiyeleri üzerine yapılmış bir çalışmadır. 4. *İslâmî Türk Edebiyatı Metinlerini Tetkik Metodları* (İstanbul 1986). 5. *İslâmî Türk Edebiyatı Tetkik Metodlarının Genel Esasları ve Mazmun Anahtarları* (İstanbul 1999). Bir önceki eserin devamı sayılabilecek kitabın birinci bölümü, metinlerdeki edebî mazmunların tesbit ve değerlendirilmesi bakımından dikkat çekicidir. İkinci bölüm müellifin konuyla ilgili tebliğlerinden meydana gelmektedir. 6. *Geçtim Dünya Üzerinden* (haz. Hilâl Feriştatoğlu, İstanbul 2005). Necla Pekolcay'ın hâtıralarıdır. Bu arada eksik

kalan bölümlerle daha sonraki gelişmeler de eklenerek Elvan Şenör'er'in hazırladığı, "Vardım Dünya Sahiline" başlığını taşıyan kısmının ilâvesiyle yeniden neşredilmiştir (İstanbul 2008). 7. *Mehmed Âkif'in Verdiği Mesajlar ve Tesir Alanları* (İstanbul 1991).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür Dairesi Pekolcay'ın meslek hayatının 60. yılı dolayısıyla Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde bir şükran programı gerçekleştirmişti. Hakkında Fatma Er yüksek lisans çalışması hazırlamış (bk. bibl.), İstanbul'da düzenlenen İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu'nun ilki ona armağan edilmiş, bildirilerin yer aldığı kitabın son kısmı da ona tahsis edilmiştir (*İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu*, İzmir 2012, "Sekizinci Bölüm Neclâ Pekolcay", s. 545-630).

BİBLİYOGRAFYA :

Neclâ Pekolcay'ın MÜ İlahiyat Fakültesi'ndeki özlük dosyası; Necla Pekolcay, *Geçtim Dünya Üzerinden* (haz. Hilâl Feriştatoğlu), İstanbul 2005, tür.yer.; a.mlf., *Geçtim Dünya Üzerinden / Eğitim Hayatımızda Bir Hanımefendi Portresi* (haz. Elvan Şenör'er), İstanbul 2008; Fatma Er, *Neclâ Pekolcay Hayatı, Eserleri ve İslâmî Türk Edebiyatı Çalışmalarındaki Yeri* (yüksek lisans tezi, 2008), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, tür.yer.; İsmail Kara, "Neclâ Hoca İçin Vefa(t) Kaydı", *İslâmî Türk Edebiyatı Sempozyumu* (ed. Yalçın Yaman), İstanbul 2012, s. 575-582; Meliha Yıldırım Sarıkaya, "Bildik Gelenler Geçtüler Gördük Konanlar Göçtüler", a.e., s. 587-601; Mustafa Tatçı, "Neclâ Hoca'dan Mektup Var", a.e., s. 603-612; Mustafa İsmet Uzun, "TDV İslâm Ansiklopedisi'nin İlk Baş Redaktörü Doç. Dr. Neclâ Pekolcay Hocam'ın Ardından", a.e., s. 613-623; a.mlf., "Vefeyât: Doç. Dr. Neclâ Pekolcay", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 20, İstanbul 2008, s. 149-160; Ahmet Karataş, "Dikkatlerden Kaçan Birikim: İlahiyat Fakültelerindeki Edebiyat Araştırmaları (Marmara İlahiyat Örneği)", *MÜİFD*, sy. 28 (2005), s. 143-166; "Meslek Hayatının 60. Yılında Necla Pekolcay" (programında Hasan Aksoy, İskender Pala, Mustafa Uzun ve Hilâl Feriştatoğlu tarafından yapılan konuşmalar, Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi, 18 Şubat 2006).

MUSTAFA UZUN

PÎR MUHAMMED HASAN

(پیر محمد حسن)

(1904-1999)

Pakistanlı yazar,
nâşir ve mütercim.

8 Mayıs 1904'te Hindistan'ın Amritsar şehrinde doğdu. İlk ve orta öğreniminin ardından 1922'de girdiği Pencap Üniversitesi'nde Arap dili ve edebiyatı alanında lisans, 1930'da Arap dilinde, 1936'da Fars dilinde lisans üstü öğrenimini tamamladı. 1938'de aynı üniversitede Şemseddin

Muhammed b. Mahmûd eş-Şehrezûrî'nin *Nüzhetü'l-ervâh ve ravzatü'l-efrâh*'ni neşre hazırladığı doktora tezini verdi. 1932'de Lahor'daki Kızlar Fakültesi'nde Arapça ve Farsça okuttu. Daha sonra Pencap'ta çeşitli fakültelerde ders verdi. 1959 yılında emekli oluncaya kadar devlet okullarındaki hocalık görevini sürdürdü. Emeklilik sonrası özel okullarda ders vermeye devam etti. 1963-1971 yıllarında Bahâvelpûr'daki İslâm Üniversitesi'nde Arap Dili Bölümü başkanlığı yaptı. Ardından Ravalpindi'ye yerleşerek çalışmalarına ağırlık verdi. 19 Ağustos 1999'da burada vefat etti.

Eserleri. Tercüme. 1. *Hayât-ı Câvidân*. Ruh, ölüm sonrası hayat ve peygamberlerin hayatına dairdir. Müellif bu çalışmasında Abdülhak b. Seyfeddin ed-Dihlevî'nin *Hayâtü'l-enbiyâ'* (Farsça), Celâleddin es-Süyûtî'nin *İnbâhü'l-ezkiyâ' li-hayâtü'l-enbiyâ'* ve Ahmed b. Hüseyin el-Beyhaki'nin *Hayâtü'l-enbiyâ' fi kubûrihim* adlı eserlerini Urduca'ya tercüme etmiştir (Ravalpindi 1959; Lahor 1989). **2. *Hazîne-i Ma'ârif*.** Ahmed b. Mübarek es-Sicilmâsî'nin *el-İbriz min kelâmi Seyyidi 'Abdil'azîz ed-Debbâğ* (Beirut 2004) adlı eserinin Urduca tercümesidir (Lahor, ts. [Nâşirân-ı Kur'ân]). **3. *Leme'hât*.** Şah Velîyullah ed-Dihlevî'nin tasavvuf erbabının varlık felsefesine dair görüşlerini ele aldığı Farsça eserinin Urduca çevirisidir (Lahor 1966). **4. *Bülûğu'l-ereb fi ma'rifeti ahvâli'l-'Arab*.** Mahmûd Şükrî el-Âlûsî'nin Câhiliye devri Arap tarihine dair eserinin not ve açıklamalarla birlikte Urduca'ya tercümesidir (Lahor 1967-1968). **5. *Risâle-i Kuşeyriyye*.** Kuşeyrî'nin eserinin bir giriş yazısı ve notlarla birlikte Urduca'ya çevirisidir (İslâmâbâd 1970, 1984, 1995). **6. *et-Ta'arruf li-mezhebi ehli'taşavvuf*.** Muhammed b. İbrâhim el-Kelâbâzî'ye ait eserin Arthur John Arberry tarafından gerçekleştirilen İngilizce çevirisindeki yanlışlara da dikkat çekilerek yapılan Urduca tercümesidir (Lahor 1971). **7. *Kitâbü'l-Lüma' fi't-taşavvuf*.** Ebû Nasr Serrâc'ın tasavvufun ana konularına dair eserinin, Reynold Alleyne Nicholson neşriyle (Leiden 1914; London 1963) bunun Arthur John Arberry tarafından yapılan ikmal neşrine (London 1947) dayanılarak hazırlanmış Urduca çevirisidir (İslâmâbâd 1986, 1996).

Neşir: 1. Kuşeyrî, *er-Resâ'ilü'l-Kuşeyriyye*. Kuşeyrî'nin *Risâletü şikâyeti Ehli's-sünne bi-hikâyeti mâ nâlehüm mine'l-miñne*, *Risâletü aḥkâmî's-semâ'* ve *Risâletü tertibî's-sülûk fi tariķi'llâh*

adlı risâlelerinin Urduca tercümeleriyle birlikte yapılan neşridir (Karaçi 1964). **2. Radıyyüddin es-Sâgânî, *el-'Ubâbü'z-zâhir ve'l-lübâbü'l-fâḥir*** (I-IV, İslâmâbâd 1994-1996). Pîr Muhammed ayrıca henüz basılmayan Hakîm et-Tirmizî'nin *Şe'nü's-şalât*, *İlelü'l-'ibâdât* ve *ed-Dürrü'l-meknûn fi es'ileti mâ kâne ve mâ yekûn* adlı risâlelerini, Hâris el-Muhâsibî'nin *Kitâbü'l-Halve ve't-tenaḥḥul fi'l-'ibâdât* ve *derecâtü'l-'âbidîn* ve Hâce Muhammed Pârsâ'ya nisbet edilen *Şerḥ-i Fuşûşü'l-hikem* (Farsça) adlı eserlerini tahkik etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

M. Munir Selic, *Vefeyât-ı Ehl-i Kalem*, İslâmâbâd 2008, s. 392; Muhammed Tufeyl, "Duktür Pîr Muhammed Ḥasan be-Ḥaşıyyet-i Muḥaḥḥik", *Fikr o Nazar*, İslâmâbâd 1992, s. 83-90; Abdürreşid Rahmet, "Duktür Pîr Muhammed Ḥasan, Şaḥşıyyet ve Fen", a.e., s. 91-110.

ÂRİF NEVŞÂHİ

PÎREMERD

(پیره میرد)

Tevfik b. Mahmûd
b. Hamza Süleymanî
(1867-1950)

Iraklı şair, yazar ve gazeteci.

Kuzey Irak'ta Süleymaniye şehrinde doğdu. Dedesi Hamza Âgâ-yi Masrafî, Bâbân Emirliği'nin son valisi Ahmed Paşa'ya maliye nâzırlığı yaptığından Masrafî nisbesiyle anılır. Pîremerd (Pîremêrd) ilk dinî eğitimini Süleymaniye'de Molla Hüseyin Güce ve Molla Saîd Zelzelî'den aldıktan sonra medrese öğrenimini dedesinin inşâ ettirdiği Hamza Ağa Camii'nde Molla Mahmûd'un yanında gördü. Arapça, Farsça ve Türkçe öğrendi. Irak Kürdistanı'nda birçok yeri dolaşıp tahsilini iletledi, bu arada Kürt şiiri ve folkloru konusunda bilgi edindi. Daha genç yaşta iken mahallî idarede çeşitli görevlerde bulundu. 1882'de Süleymaniye nüfus başkâtipliği, mahkeme zabıt kâtipliği, 1883'te Halepçe Emlâk-i Hümayun kâtipliği, 1886'da Şârbâjir (Şehribâzâr) mahkeme başkâtipliği yaptı. 1895'te Süleymaniye'de Şeyh Mustafa en-Nakib'in özel kâtipliğini üstlendi. Sultan II. Abdülhamid'in daveti üzerine 1898 yılında Mustafa en-Nakib ve Şeyh Saîd Berzencî (Mahmûd Berzencî'nin babası) ile birlikte İstanbul'a gitti; ertesi yıl onlarla beraber hac farızasını yerine getirdi. Dönüşte kendisine "bey" unvanı verildi ve Hacı Tevfik Bey diye anılmaya başlandı. Kaçar Hükmüdarı Nâsirüddin Şah'ın Sultan Ab-